

Алгышлаула

Россейде халкъланы бирлиги – уллу багъалылыккъы, айныууну ышаныгылы мурдордуу

Кремль къырал дворецде Ингушетияны эмда Къарачай-Черкесни къырал-гъайларны 25-жыллыгъын белгилеу бла байламлы къуанчлы жыйылыу бардырылганды. Эки регионну башчыларына эмда къонокълагъа алгышлау сөзюню Юри Коков айтханды.

Къабарты-Малкъарны Башчысы Ингушетияда бла Къарачай-Черкесде жашагъанланы Парламентни, Правительствоу эмда республикада жашагъанланы барыны да атларындан ол субъектени жамауат-политика мурдорун салгъан эмда миллет автоном къуралыулары андан да бийик къырал-праволу даражагъа кеторген алай белгили дата бла къырал-праволу даражаларын тохташдырған магъаналы дата бла алгышлагъанды. Бу республикалада бола турган ахшы тюрлениуле, дегенди Коков, социал эмда жамауат-политика болум къолленгенни бла, федерал ара бла байламлыкъла игилленгенни бла эмда аланы башчылары бардыргъан тиешли политика бла байламды.

Россейде жашагъан миллетлени кеплюго эмда бирлиги, биз оюм этгенден, эм уллу багъалылыккъы, аны себепли биз да ол байлыккъа да аланы къошханай, аны андан ары къоллендиргенлей туургуа керекбиз. Ма олду къыралыбызны ышаныгылы тамблагы кюню, айныууну эмда кюнюню мурдору, - деп чертгенди Юрий Коков.

КЪМР-ни Башчысы Ингушетияны эмда Къарачай-Черкесни халкъларына мамырлыккъ, насып эмда монглыккъ тежегенди.

Къарындаш байламлыкъланы андан ары да къоллендирирге

Ставрополь крайны Кюню эмда регионну ара шахарыны 240-жыллыгъы белгиленеди. Аны бла байламлы къуанчлы ишлеге Къабарты-Малкъарны Башчысы да къатышханды. Юрий Коков ставропольчуланы бу байрамла бла алгышлап, шахар саулал Шимал Кавказда эм уллу административ, политика эмда къураула араладан бири болгъанын чертгенди.

Кеп жылланы ичинде Ставрополье бизни къыралда белгили регионладан бири болгъанлай турады, - дегенди Коков. - Мында кеп миллетле мамырлыккъда жашайдыла, ол а субъектени башчылары, ол санда аны таматасы Владимир Владимиров да анга кеп къыйын салгъанларын шарт кетиргенди.

Къабарты-Малкъарны бла Ставрополь крайны арасында артеден да шувулыккъ, къарындашлыккъ байламлыкъла къурангъандыла. Биз алагъа энчи магъана беремиз, кеслерин да андан ары къоллендири барыргъа таукебиз, - деп чертгенди Къабарты-Малкъарны Башчысы.

Юри Коков журналистлени сорууларына жууапла да бергенди. Ызы бла коллегалары бла бирге чыгармачылыккъ майданлагъа бла миллет арбазлагъа къарагъанды.

Мамырлыккъ, игилик эмда жетишимле тежегенди

«Север Осетия-Алания 24 сентябрьде Республиканы Кюнюн эмда Владикавказ шахарны кюнюн белгиледи. Вячеслав Зелихманович Битаровну къарындаш республикада жашагъанланы барын да битеу журегимден алгышлайма. Къабарты-Малкъарны

эм Север Осетияны халкъларын кеп жылладан бери келген шувулыккъ, огурулу къошнуулуккъ, экономика байламлыкъ бирлешиди. Биоглокоде Север Осетия-Алания туризм, промышленность, агропромышленный комплекс жаны бла уллу проектлени жашауагъа кийиреди, социал магъаналы объекте ишленеди. Республика мындан арысында да айныуу бла тохташууну жолу бла барлыгъына ишклилик жокуду.

Жетишимле, мамырлыккъ, игилик, монглыккъ тежейме», - деп айтылды регионну таматасы Юрий Коковну алгышлауунда.

Материалланы басмагъа КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствоууну пресс-службасы хазырлагъанды.

Жазылыу

ЭНДИ ДА «ЗАМАН» БЛА КЪАЛЫГЪЫЗ!

Багъалы шувухла!

Къарап къарагъынчы къоз арты жетди. Аны бла бирге уа 2018 жылыны биринчи жарымына бизгъы газетлеге бла журналлагъа жазылыу кампания да башланады. Алай бла сиз почта связыны битеу бөлөмлеринде «Заман» газетге жазылыргъа болукъсуз. Не ашыгъыу керекди, алыкъын

заман барды дегге да болурла бир-бирле. Алай къезиунде тындырылгъан Жумушха не зат жетеди! Акрылымы ата-бабаларыбыз бош айтхан болмазла: «Ахшы ишни болжалгъа салма», - деп.

Жазылыууну алты айгъа багъасын тюрленмегенди - 815 сом 10 қапек.

Бизни индексиз - 51532

Байрам

Юри Коков Кавказ фестивалны ачылыуна къатышханды

КЪМР-ни Башчысы Юрий Коков Халкъла аралы «Маринский-Владикавказ» деген биринчи Кавказ фестивалны къуанчлы халда ачылыуна къатышханды. Ол Владикавказда бардырылгъанды. Жыйылганлагъа айланп алгышлау сөзю бла Россей Федерацияны Правительствоууну Председатели орунбасары Ольга Голодец сөйлешген эди.

Музыка форум Валерий Гергиевни башчылыгында Марин театры симфония оркестрини концерти бла башланган эди. Анга белгилли пианист Денис Мацуев эмда Шимал Кавказдан хунерли инструменталистле да къатышхандыла. Аланы санында Къабарты-Мал-

къардан Ю. Х. Темирханов аты чыгармачылыккъ школда юйренген Асад Шогенцуков (фортепиано) да болгъанды.

ТЮБЕШИУЛЕ

Даражалы организацияланы тири къошулууу - къоркъуусузлуккъну жалчытыууну себеби

Тюбене Къабарты-Малкъарны Башчысы Юрий Коков Запасадагъа эм резервдеги офицерлени организацияларыны Халкъла аралы консультатив комитетлерини Генеральный секретары Анатолий Кумахов бла тубешгенди. Ала терроризм бла экстремизм дегенча уллу къоркъууланы азайтуу ишге даражалы жамауат биригулени къатышуулары, ол магъаналы ишге Сауутланган къолленеу эм башха къоштуруулары къошулуулары бла байламлы эолросланды сюзгенди. МКК-ны, анга 28 къыралны келечилери киределе (СНГ, Европа, Азия, Жуукъ Восток), деп белгиленгенди тубешууде, миллет къоркъуусузлуккъ проблемаларга тынгылы эс буддуруча онглары барды. Регионда эм алгъа жаш

төлкюню арасында радикал ниетле жайылмагъа, профилектика иш энчи къош салынып тамамланды. Алай, деп чертгенди Коков, ол битеу сейрирли болгъанланы бирлешип къореширликлерин излеген ишди. Анатолий Кумахов Къабарты-Малкъарны онуючу-

ларны Европаны эм бийик тѳлпесине асламла болуп биринчи чыгъыууну 50-жыллыгына аталгъан «Эльбрус 1967-2017» халкъла аралы альпинидады курагъанда билеклик этгенлери кюнюн жюрөк ырызлыгъын билдиргенди.

Предприятиялагъа финанс жаны бла болушургъа оноулашхандыла

Къабарты-Малкъарны Правительствоууну кюнюнде премьер-министр Мусу-кланы Алияни корпоратив-сетены департаментини башчысы - ВТБ банкны тамата вице-президенти Руслан Ерменко бла ишни тубешуу болгъанды. Анда АПК

предприятиялагъа финанс жаны бла билеклик этиу, ол санда льготалы кредитле, гиче эм орта предпринимательствону субъектлерини инвестиция проекттери бла байламлы вопросла сюзолгенди. Къабарты-Малкъарда кредит беруу

өлчем бусагъатда 2 миллиард сомгъа жетеди. Тубешууге ВТБ-ны СКФО-да корпоратив филиалыны онуючу Александр Дыренко эмда Нальчикде ВТБ-ны операционный офисини директору Жир-Аслан Бештоков да къатышхандыла.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствоууну пресс-службасы.

ПАРЛАМЕНТ

Саулукузлу жашауу жоруктарынын таукел сизгирирге, профилактиканы магъанасын тохтамай ангылатырса

КьМР-ни Парламентини пленар жыйлыуунда «правительстволу саргатын» чеклеринде депутатла республикада онкологиядан кыйналганыга медицина болушукк берилуу игилендириую модерарык сюзөгөндө. Аны юсюндө доклады саулук саклау министрни кьулугуун толтурган Асанланы Алим этенди.

Аны айтханына кере, республикада саусузлагъа онкология диспансерде багъадыла, анда уа сау кюн тутурча 210 жер барды. Учурдендира радиология (50 жер), гематология (30 жер), терапия (30 жер) бөлүмле ишлейдиле. Хирургия жаны бла эки отделениада уа жюз адам сыйнырга болушкду. Поликлиникада 230 саусуну мушаран толтурган онк бари. Андан сора да, район болницаларда 11 кабинет ачылганды.

Диспансерде саусузлагъа консультация, диагностика болушукк бериледи. Арууну профилактикасына энци эс бурлалды. «Арт жылдада Кьабарты-Малкьарда, Битеу Россейде» онкологиядан кыйналганынаны саны өсгөндей барды», - дегенди докладчы.

Алим Орусевич диспансерни ханы юсюндө да айтханды. Ол 1931 жылда ишленген мекамда орналынды. Аны медицина оборудование бла жалтыгуу шендою излемлеге келишмейди. Радиотерапия болушукк берир ючюн а, жангы гамма-терапия оборудование керекди. «Атом энергетика жаны бла законлагъа тийишлиликде диспансерде болган АГАТ В-3 аппарат жабылганды. Ол 1987 жылда чыгарылганды, аны иши болжалы бошалганды. Жылы ичинде уа анда 100-120 саусузга процедура этили турганды. Алай энди уа бизи адаларыбизгъа башха регионлагъа барырга тошеди. Алада уа ончередле улдула», - деп жарысганды ол.

Бу жаны бла болуму игилендир ючюн а, докладчыны актылына кере, Дубки микрорайонда ишленип башлагъан онкология арны узакъга озмай битдирге керекди. Кьурулуш 2007 жылда федерал программаны чеклеринде башланганды.

Депутатланы докладчыгъа соруулары кеп болгандыла. Парламентарийле эски аппарат не халда болганын билрге сюйгендиле. Алим Орусевич айтханына кере, аны иши болжалы бошалганды, алай жангысы багъасы уа 20 миллионга жетеди. Сьз диспансерни мекамны юсюндө да барганды. Депутат **Владимир Кебеков** анда профессионал билимлик коллектив жыйылганын чертгенди. Алай алагъа саусузлагъа да онгла куралмагъандыла. «Жагы онкология арны мекамна аха кеп кьоратылганды, федерал программа бошалган эсе да, аны битдирип, хайрыларыгъа берирге тийишлиди», - дегенди ол.

Сьзге кьошула, Парламентини спикери **Татьяна Егорова** бу волпрос артыкда магъаналы болганын, аны торло-торлю жыйылууда, тобушуилде кетюруге кереклисин чертгенди. Депутат **Наталья Савченко** диспансерде саусуланы жерле бла жалчытууну юсюндө сорганды. Докладчыны айтханына кере, ол бюгончерде орналган мекам, медицина излемлеге келишмегени, тар болганы ючюн жангы бөлүмле ачарга, медицина болушуккуну кенгертирге, реанимация бөлүмю ишин кураарга онг жокду.

Газайланы Масхуту саусузлагъа алаы жуукталына психология болушукк берилемди, деген сорууна жууаплай, Асанланы Алим штата психолог болмагъанын билдиргенди. «Алай, сынау

Асанланы Алим.

билдиргенди докладчы. Алим Орусевич диспансерни ханы юсюндө да айтханды. Ол 1931 жылда ишленген мекамда орналынды. Аны медицина оборудование бла жалтыгуу шендою излемлеге келишмейди. Радиотерапия болушукк берир ючюн а, жангы гамма-терапия оборудование керекди. «Атом энергетика жаны бла законлагъа тийишлиликде диспансерде болган АГАТ В-3 аппарат жабылганды. Ол 1987 жылда чыгарылганды, аны иши болжалы бошалганды. Жылы ичинде уа анда 100-120 саусузга процедура этили турганды. Алай энди уа бизи адаларыбизгъа башха регионлагъа барырга тошеди. Алада уа ончередле улдула», - деп жарысганды ол.

Бу жаны бла болуму игилендир ючюн а, докладчыны актылына кере, Дубки микрорайонда ишленип башлагъан онкология арны узакъга озмай битдирге керекди. Кьурулуш 2007 жылда федерал программаны чеклеринде башланганды.

Депутатланы докладчыгъа соруулары кеп болгандыла. Парламентарийле эски аппарат не халда болганын билрге сюйгендиле. Алим Орусевич айтханына кере, аны иши болжалы бошалганды, алай жангысы багъасы уа 20 миллионга жетеди. Сьз диспансерни мекамны юсюндө да барганды. Депутат **Владимир Кебеков** анда профессионал билимлик коллектив жыйылганын чертгенди. Алай алагъа саусузлагъа да онгла куралмагъандыла. «Жагы онкология арны мекамна аха кеп кьоратылганды, федерал программа бошалган эсе да, аны битдирип, хайрыларыгъа берирге тийишлиди», - дегенди ол.

Сьзге кьошула, Парламентини спикери **Татьяна Егорова** бу волпрос артыкда магъаналы болганын, аны торло-торлю жыйылууда, тобушуилде кетюруге кереклисин чертгенди. Депутат **Наталья Савченко** диспансерде саусуланы жерле бла жалчытууну юсюндө сорганды. Докладчыны айтханына кере, ол бюгончерде орналган мекам, медицина излемлеге келишмегени, тар болганы ючюн жангы бөлүмле ачарга, медицина болушуккуну кенгертирге, реанимация бөлүмю ишин кураарга онг жокду.

Газайланы Масхуту саусузлагъа алаы жуукталына психология болушукк берилемди, деген сорууна жууаплай, Асанланы Алим штата психолог болмагъанын билдиргенди. «Алай, сынау

Лескен муниципал районну Озрек элини бир кесегинде бир-бир ишлеге чек салынуу (карантинни) кетериую Кьабарты-Малкьар Республикасы Башчысыны Б У Й Р У Г Ы У

Россей Федерацияны «Ветеринарияны юсюндө» 1993 жылда 14 майда чыгарылгъа 4979-1-чи номерли Закономуну 3.1 статьясына тийишлиликте анда Лескен муниципал районну Озрек элини жеринде кьурулган арууну салтыуу кетерилгени бла байламлы: 1. Лескен муниципал районну Озрек элини кесегинде, север-запад жакында орналган алгынныгъа кюферманы тириесинде, анда аны тьзеге ретинде жюз метрде бир-бир ишлеге чек салынуу (карантинни) кетериле. 2. Кьабарты-Малкьар Республикасы Башчысыны «Лескен муниципал районну Озрек элини бир кесегинде бир-бир ишлеге чек салынуу (карантин тохтадырмуу) юсюндө» 2017 жылда 20 июльда чыгарылган 77-РГ номерли буйругуу кючюн эс этениге санарга. 3. Бу буйрук кьыбыл керюлген кюферманы тириесинде, анда аны тьзеге ретинде жюз метрде бир-бир ишлеге чек салынуу (карантинни) кетериле. 2. Кьабарты-Малкьар Республикасы Башчысыны «Лескен муниципал районну Озрек элини бир кесегинде бир-бир ишлеге чек салынуу (карантин тохтадырмуу) юсюндө» 2017 жылда 20 июльда чыгарылган 77-РГ номерли буйругуу кючюн эс этениге санарга. 3. Бу буйрук кьыбыл керюлген кюферманы тириесинде, анда аны тьзеге ретинде жюз метрде бир-бир ишлеге чек салынуу (карантинни) кетериле.

Кьабарты-Малкьар Республикасы Башчысы Ю. КОКОВ
Нальчик шахар, 2017 жыл 25 сентябрь, № 113-РГ

Ишни башы - халны кылай боллугун билиу, мычымай тийишли мадарла этиу

Кьабарты-Малкьар Республикасыны Правительство сунуу башчысы **Мусулканы Алий** Элбрус районда кенеш бардырганды. Сьз анда алгъаркылада келген ыркы салган хата-палахан кетериую, бийлыгы кез эрты кыш анда тау лыжалда ухан кышыда тау лыжа кезиге казырланууну юсюндө барганды. Жыйылгъа районну администрациясыны башчысы **Залихан**

Залихан.

турурга керекдиле, анга власть органыны, тийишли структураланы да кытайдырды. Бу иш тынгылы кенеш бардырганды. Сьз анда алгъаркылада келген ыркы салган хата-палахан кетериую, бийлыгы кез эрты кыш анда тау лыжалда ухан кышыда тау лыжа кезиге казырланууну юсюндө барганды. Жыйылгъа районну администрациясыны башчысы **Залихан**

Алиса Тарим.

Татьяна Егорова уа Россейде Тишхуруланы сейрлерни жаны бла миллет стратегия жарашдырылганын, анда да саулук саклаула энци магъана берилген чертгенди. «Онкология аруу жаш болуп барды, ол санда тишхуруланы араларында», - дегенди анда республикада неча маммограф болганын сорганды.

Асанланы Алим билдиргенди, 9 аппарат ишлейди, 3-сю уа сынып турардыла. Диспансеризацияны чеклеринде уа тишхурула бу аппаратта тинтилгенде борчул халда етериле. Алай бу арууну башланган кезинде ачыкларга ол болды.

Парламентини спикери саулуктуу жашауу жоруктарынын таукел сизгирирге, профилактиканы магъанасын ангылатуу жаны бла иши аман кьурулганын белгилегенди. Ол адамдын саулуктарына жууаплай кьезден кьзарарга, болницалда тинтилгенде дайым да етерге келтиририге тийишли болганын да чертгенди.

Алиса Тарим.

Сьзлерине шагъатха ол быллай шартланы белгили этгенди: 2016 жылда диспансер эсепте 2398 саусуз салынганды. Хар 100 ми адамга терегенде, 278,4-де аруу биринчи кере ачыкылганды. Аладан 25-чи сабилдеди.

2016 жылда уа эсепте 2279 саусуз болганды. Жылы ичинде тарихи 5 процентте өсгөндиле. «Ол а диагностика игиленгени, аруу башланган кезинде ачыкылганын бла байламды. Саулук саклау учурденинда диспансеризацияны чеклеринде диагностика кесини магъаналыгын кергозгенинде деге болушук», - деп чертгенди ол.

Онкология деген диагнос биринчи кере тохтадырылганын арасында арууну I-II стадиясы бла 55,1 проценти, III стадиясы бла 24,1 проценти, IV стадиясы бла уа 18,3 проценти кыйналганылары белгили болганды. «2017 жылы биринчи жарымында уа бу жылы бла саусуланы саны 7,5 процентге азайганды», - деп кьошханды.

Асанланы Алимни айтханына кере, адимла кесерини саулуккыларды артык жууаплай болмаганын хатасында, аруу заманында багъалмай, тереңге кетип кылады. Сьз кюн, жылы алындан бери онкология деген диагнос биринчи кере тохтады

тология, гистология, эндоскопия, рентенология эм кеп башха тинтилген етериле. «2015 жылда онкология диспансерде фотодинамика терапияны кабинет ачылганды. Анда хайрыланган жангы методикала бу арууну бийик даражада багъарга онг бергендиле», - дегенди.

КьМР-ни Саулук саклау министрствосуну штатин тышында баш онколог хар айдан да бу аруудан кыйналганыла, андан елгене бла байламлы шартланы тинтилген турды. Андан сора да, рага кьажо комиссия да курулганды. Аны кьулукчулары кьыйын кезинде, диагностика кеч бардырылган шартланы ачышдырып, специалисте бла бирге тинтеди. Керек болса, торло-торлю оноула чыгарыладыла, ол санда медицина болушуккуну кырау жаны бла да.

Диспансерни врачлары, шахарлагъа районлагъа барып, болницалда коллегяларына консультация, методика болушукк етдиле. «Битеу бу жуумуша хайрылы болгандыла. 2016 жылда онкологидан елгенлени саны 5,4 процентте азайганды. (хар 100 ми адамга терегенде - 132,7). Ол санда жылы алындан бери бу аруудан елгенлени саны 2,4 процентте азайганды», - деп

он киловатт-сагъат электрокюч хайрыланылганды, бийлини биринчи жарымында уа - 23 миллион киловатт. Бурунгуу жыл бла тенгештиргенде, былтыр токту хайрылануу 1,8 процентге кебейгенди. Аны ючюн телеуени жыйыу, башында айтылганыча, 98 процентте жетгенди. Инна Мальцева этгенди орманлы кьезден кьзарарга, болницалда тындырылганын айтханды, энергияны алуу кьоратырча не мадар этилгенди да билдиргенди.

Электрокюч бла жалчыхтан предриятяны болмонюу кемдери да бардырганын ишлерин юсюндө кьыска докладла этгенди. Телеуени жыйыу анда башха жуумушланы тамамлау жаны бла кьылай проблемала болуучусун да билдиргенди. Жыйылууну ахырында анда айтылган хар зат да эсге алынган, сейрлер болган администрациялагъа тийишли рекомендацияла этилгенди, деп билдиргенди районну администрациясындан.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

СЫНАУ

Телеуленни жыйыуу бла - ал сатырда

КьМР-ни Жамауат палатасыны экономиканы айнытуу, предриятимелество эм ЖХК жаны бла комиссиясы алгъаракда Май районда кенеш бардырганды. Жыйылууда бу муниципалитетте кеп фатарлы юйлен жуумушларына кьоратылган токту багъасы кылай тергелгени юсюндө айтылганды. Кенеште бу органы башчысы бла келечилери **Владимир Павленко**, **Мурат Тхазалижев**, **Доти Бажев**, **Юрий Колесников**, жер-жерли администрацияны башчысыны экономика эм финансла жаны бла орунбасары **Наталья Ожгина**, администрацияны башчысында жамауат советини таматасы **Александр Колесников**, районда шахарланы бла эллини таматалары, ресурсла бла жалчытуула емда юйлен жуумушларына кьарачуу компаниялары келечилери да кьатышханды.

Ол, сьзюс, бирсилеге да бек ашы юлгодио, аны себепли биз мында алай жетишимге кылай жетерге эмал табылганын билрге сие эдик анда, анга кере, башхалагъа да тийишли рекомендацияла етерге.»

Саргынлгъан телеуени жыйыу не халда болганыны юсюндө администрацияны промышленность, энергетика, транспорт эм связь жаны бла бөлмонюу таматасыны башчысы **Инна Мальцева** билдиргенди. Ол айтханына кере, районну жашуу журт-коммунал сферасында ишленген предриятяларын саныгы токту бла жалчытуу МРСК СК компанияны бөлмонюу емда кеп фатарлы юйлен жуумушларына кьзарарган беш предриятте барды. Муниципалитетни жашуу журт фондунда эсепте 121 юй турды. Былтыр районда биринчи да 47,2 милли-

он киловатт-сагъат электрокюч хайрыланылганды, бийлини биринчи жарымында уа - 23 миллион киловатт. Бурунгуу жыл бла тенгештиргенде, былтыр токту хайрылануу 1,8 процентге кебейгенди. Аны ючюн телеуени жыйыу, башында айтылганыча, 98 процентте жетгенди. Инна Мальцева этгенди орманлы кьезден кьзарарга, болницалда тындырылганын айтханды, энергияны алуу кьоратырча не мадар этилгенди да билдиргенди. Электрокюч бла жалчыхтан предриятяны болмонюу кемдери да бардырганын ишлерин юсюндө кьыска докладла этгенди. Телеуени жыйыу анда башха жуумушланы тамамлау жаны бла кьылай проблемала болуучусун да билдиргенди. Жыйылууну ахырында анда айтылган хар зат да эсге алынган, сейрлер болган администрациялагъа тийишли рекомендацияла этилгенди, деп билдиргенди районну администрациясындан.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Владимир Павленко тема бла байламлы кенешини энци Май районда бардырууну салтынуу былай ангылатханды: «Муниципалитетте коммунал телеуени жыйыу 98 процентге жетеди.

администрацияларыны таматалары бла келечилери да кьатышхандыла. Кьыйын табыгъат болуму кетериу ишин эсеплени чыгъара, Мусулканы Алий районну тириесинде болган кьоркузууу объектлеге мындан аркында дайым кьез-кыулак болуп турурга кереклисин чертгенди. Быллай кьыйынлык болмазча прогноз этип турурга, тийишли мадарланы да сансыз этмеге ишлени бир кесги тамам башчылары анга бююнда улус эс бурурга керекдиле. Жай кезинде ыркы келир деп кьоркууу бола эрты, кышыда кьзар юзюлп тошөр деп сагъабды. Мында дагында жер теберле болулгун да унутмазга керекди. Аны себепли, бек биринчиден, районну кезинде кьез-кыулак болуп

администрацияларыны таматалары бла келечилери да кьатышхандыла. Кьыйын табыгъат болуму кетериу ишин эсеплени чыгъара, Мусулканы Алий районну тириесинде болган кьоркузууу объектлеге мындан аркында дайым кьез-кыулак болуп турурга кереклисин чертгенди. Быллай кьыйынлык болмазча прогноз этип турурга, тийишли мадарланы да сансыз этмеге ишлени бир кесги тамам башчылары анга бююнда улус эс бурурга керекдиле. Жай кезинде ыркы келир деп кьоркууу бола эрты, кышыда кьзар юзюлп тошөр деп сагъабды. Мында дагында жер теберле болулгун да унутмазга керекди. Аны себепли, бек биринчиден, районну кезинде кьез-кыулак болуп

Алиса Тарим, Элбрус муниципал районну жер-жерли администрацияны прес-службасыны таматасы. Суратланы **ХАДЖИЛАНЫ Жамал** алганды.

Миллетивизни айтхылык инсанлары
Росейни Илмула академиясынын член-корреспонденти, физика-математика илмуланы доктору, академик, космонавтика мурдорун кырууга улуу кыйын салган алим Энейланы Магометни жашы Тимур бу конде кесини 93-жыллыгын белгилегенди. Ол кеп кырал премияланы, майдалланы, орденлени месида, аны аламын тинтиуге салган кыйынына журмет этилип, 5711 номерли планетага «Энеев» деп окуна аталганды.

Улуу алимни илмуга жолу 1943 жылда МГУ-га киргенинде башланган. Биринчи илму иши уа ол 3-нчу курсу студенти болганында СССР-ни Министрлерини Совети чыгарган жабик халда басмаланган журналда чыкканды. Вузну механика-математика факультетин бошгандан сора аспирантурага киреди. 1951 жылда СССР-ни Илму-

кекте учурулганды, Энейланы Магометни жашы Тимур Сергей Королёвну жанында союлгени. Бу жни улуу алим кеп жылланы шубулук жорюткеленирин айтканды.
 Ракетаны тохтаусу учуруну формуласын да Эней улуп тапканды. Кюн системаны планеталарын курауларынын сюегенди, микромолекулары биологиясын да тинтгенди.

биринде. «Эней улуу университетде окугунан заманындан бери да акылманлыгы бла аты айтылып келеди. Аны бла танышканда уа, сейр эттениме. Заман да дауруну, адамла да даурула, дагыда жашлыкка та тере болган ашыгылыкка, тээом-сююпк, ёктемлик.
 Аны кыатында уа - шолушук. Бюгон да сагышы этеме, студентлени окутса, ол илмуга кыалла улуу кыошумчулык болушук эди. Айхай, аны алай онгу болмаганды. Аныча устала уа бек аз тобедиле. Аны кыатында артык улуу фахмуру болмаганды да кесин башка торлю жорюткелени, бир затха итингенди, болмаганынын керегенде уа, бир жанына кеткенди»,- деген эди ол журналистлеге.

Тимур Магометович генииди,- деп жаза эди кесини эсгерилуегенинде белгилеи летчик-космонавт СССР-ни Жигити Георгий Гречко. «Ол кесини закылгити бла башкылардан айырмалык. Сёз ючюн, бизге, космонавтага, бир бек магыналы борчу терк окуна тамамларга керекди. Аны толтурууга барысы да кыошылдыла. Алай ала ызланган жол бла бардыла. Тимур Магометович а сунмай тургандай жангы аман тапмай кыоймайды. Кичини эсинде болганды математиканы хайырланар бек кыймакты ишини биринчи болуп тынгылы тамамлар.

Академик жарашдырган «жуплукчу» деген ат жорюткен жангы мадар да космонавтикада ёмроден ажырга хайырлангандай турмушук. Ол а СССР Айны тинтиуге ал бурган кезиуде чыгарылганды. «Ракетаны «Байконур» космодромдан учурурга ичюн болмай кыалды, ол асыра аурдан. Тимур Магометович а Айга сутунки тюзоней космодромдан учурурга жарамалыгын айтканды. Алга Жерни тегериндеги орбитага чыгарып, андан а Айга жибериге керекди. дейди. Айтканы бла да кыалмай, алай этерча аман да жарашдырды»,- деп эсгере эди космонавт.

Энейланы Тимур Лениччи саугу-аныны исеиди, Лениччи, Урунуку Кызыл Байракчыны, Октябрь Революцияны, «Знак Почёта» орденле бла сауылганганды. Ракеталаны бла космос аппаратланы учурулары жалчыты жаны бла теорияга аталган илму ишлери ючюн 1992 жылда РАН-ны Ф.Цандерин атын жорюткен атын майдалы бла сауылганганды. 2006 жылда теория эм прикладной космонавтика мурдорун салган илму тинтиулери ючюн ол Демидовну саугасына тийиш кёрюлгениди. 2011 жылда механика жаны бла тинтиуле бардырыны ючюн аны М.Келдиш атын атын майда берилгенди.

2004 жылда уа, Тимур Магометович кесини 80-жыллыгын белгилегенде, аны РФ-ни Президентени Владимир Путин да алгышлаган эди. Аны телеграммасында былай жазылды: «Урметти Тимур Магометович! Сиз ата журту математика школуну айтыгытууга улуу кыйын салган фахмулу алим-леден бирикис. Ракетаны динамикасы эм космонавтика бла байламлы тинтиулерини хайырланды илму алты улуу аттапма этгенди. Бюгонюке уа уа илму жангычылыкка кыралыны айтыгытууга кыулук эттедиле. Сизни чыгармачылык жолугуу сайлаганы иште сюймекликини, кертиликни юлпоосу болганына келеди».

Сёзюсүз, космонавтикада Эней улуп алган илмула белгиле болмаганды кеп затны ачыклаганды. Бюгонюке уа ол бардырган тинтиуле хар бири эчки илмуга ылганганды. Жерни битеу жалган спутниклери

Басмага ТИКАЛАНЫ Фотима хазырлаганды.

Не кыйын болумда да тюз амал тапкан, тутхан жолундан таймагын алим

ла академиясыны В.Стеклов атын математика институтунда Мстислав Келдыш башчылык этген ёлмоуде ишлеп башлады. Арда ол СССР-ни Илмула академиясыны прикладной математиканы институтуна бурлганды. Бюгонюке уа ол Келдыш атын жорюктеди.

Айтхылы Мстислав Воевоодович жаш алимни илмуга фахмуун кёру, анга не жаны бла да болушук этеди. Ол кеси да Сергей Королёвну конструктор бюросу бла байламлык да ишлегенди. Тимур Магометович эсин космонавтикага бурогга, бу жангы илмуга кыошарга корешгенди. Алай бла Эней улуп 1951 жылда кеп кыталы ракеталаны учуруну амаларын илеу бла корошгенди. Ол бардырган тинтиуле уа Жерни жалган спутниклери учурганда хайырлангандыла.

Аламга биринчи адамны да аны тегерулерине таянык жиберегенди. Планеталаны араларында космос аппаратланы учуруну онтаран да ол тинтгенди. Алачы конюно тегериндегилене курауларыны бла байламлы бир неча жангы шарт ачыклаганды.

Кандидат диссертациясын Эней улуп 1951 жылда жашырынлыкка кыруулаганды. Аны да аныларды, ол эки улуп кырал - Американы бирлешкен штатлары бла СССР аламын тинтиуде эршкен заман эди. Аны ошонден кесини эсгерилуегенинде белгилеи алим Георгий Эфимов былай жазганды: «Ол кюн бюгонча эсимде. Тимур Магометович университетти эски мекеманы ючюно эта жибериште ташош келе эди. Аны достотасыны учуру ракеталаны траекторияларын атапканды. Ол илму иш, кеп заман озгандан сора да, «Буря» эмда «Буран» ракеталаны кырууга себептик этгенди. Аны битеу ишлери да ма алай магыналы болгандыла».

Сёзюсүз, космонавтикада Эней улуп алган илмула белгиле болмаганды кеп затны ачыклаганды. Бюгонюке уа ол бардырган тинтиуле хар бири эчки илмуга ылганганды. Жерни битеу жалган спутниклери

ТИНТИУЛЕ

Не зат кыймайды субайланьырга?

Бир-бирде адам неден семиренин аныламай кылады. Арк кезиуде алимне тини сытуугу жашууда жорет тынчылканд эсе жорытхан кезиуде аслам болгоннда кедериле. «КП» диетолог Марина Копыткыдан бу жарсыу бла байламлы халны юсюнден сорганды.

- 1. Башха жерге кёчюу**
Адамга жашаган жерин алышырга тоюше, ол аны бек анычтанды. Кёчюу сакылмай тургандай болса уа - бютонда.
- Алгаракта бизге артык килограммлары жарышуу бла 18-жылкы Ана келген эди. Ол школну бошгандан сора атасы-анасы
- 2. Сюйген кафедрини алышындыруу**
-40-жыллык клиенткабыз Маргарита айтканды кере, ишлеген одиси башха жерге кёчгени себепли анга сюйюп жорючю кафедрини да алышындырырга тошгенди. Жангы жерде жорет тархан ашхана тапкан а алай тын болмаганды. Адам аууланьырга келген

жерде аны, аудан сора да, кёзон офидиантланы сыфталары, кафедрини интервью да кууандырырга керекдиле.

3. Жуккунда тоймау
Артисте суктаган 10 сагат жуккундабыз бизге субайлай турурга себептик этеди, дейдиле.

-Ол кертиди. Жуккундамын чархында адреналинни бла кортизолну мардада тутуди. Ма ала саладыла адамны кван тамырларыны эм саулугуна зыян чеккен ётгөнөрлери. Кортизол - инсулинни антагонистиди. Адамны таты зат ашарга итиндерди. Жуккуну кезиуде мелонини гормон чарха аслам тошеди. Аны хайрандан адамны кван басымы бла глюкозасы мардага келгедиле.

Ахыры 4-чо беттеди.

Адабият ингри

Кеп тюрлю, аслам бетли фахму

Алгаракта Росейни халкы устасы, РФ-ни Жазуучулары союзу келечиси Мохсаланы Бладирини жангы китабы - «Даа истока» - чыкканды. Не жаны бла да хурерди адам анга дере «Спасение», «Чёрное окно», «Кругами Кроно-

лагынларын чертгенди. Алай бир хурерни кудурет сауга этген инсан кыаюсын сайларга билмей да кыалганын жашуу кергозте келеди. Муталип Азорович кыалам кыарындашы алачы барысын да эринмей-эрикмей айнытканы ючюн анга хурмет

инструментде согуууна тынгыларга ырызлыкларын да билдиргенди. Мокса улу эчки авторлугунда чыгармаланы угый, кеси оранжировакларын эди, белгиллени эшит-тирген тюз керегинди. Залдагыла уа ол кезиуде жырлаган окуна этгенди. Музык уа элпек эди тобешиуде - уруш жылдагылардан башлап чыган мактамлагы дери.

Кыаручу позт бла ушак бардырган кезиуде бютон сейр, магыналы да эди. Келгенде ол биринчи намууну кыачан жазгынын кесини да сойгенинде Владимир алыкча кеси иш сөлше да билгинчи, сёзлени тизип, алачы бирге ушактаньарын келишидирге итинуюшон айтканды.

Ючюночю класда «Пичонская правда» газетге назмучукларын жиса», «Боборика», «Сонные воды» деген изданийлары бла белгиледи. Аны жазуучулук иши бла толусулай шагьрейле биледиле алачы арасында назмула, роман, халарла да болганыларын. Ала журналда, поэзия альманахында, газетде да басмалана тургандыла.

Авторну жангы чыгармалары да акь сёз бла жазылгандыла. Назму жыйнакчык бизни жерлешибиз, бюгонюке Москвада жашаган Отарланы Римманы ырыксы жаны бла тутхучулук этгени бла чыкканды. Алайларыбыз хурметте тийишлириде эм биз да анга чыккыгыбызны билдиргени.

Ахырында поэте Табакь-сойланы Мухтар, Мусукаланы Сакинат, Сарбашлыны Азвор, бирсиле да сөлшегендиле. Ала барысы да Владимир хурерли болганына, адамлык ышанлары да юлгоюдоле, деп чертгенди. Аны чыгармаларын (бютонда «Сонные воды» дегенини сюйюк окугунларын айткандыла. Анасына саулук тилегенди. Сакинат а атасы Алахбедирни школ-

Бюконле уа Нальчикде «Вертикаль» адабият салонда Владимирни чыгармачылыгына аталган ингри болганды. Ары аны кыалам кыарындашлары, библиотекарчыла, устаз-позт Белайланы Муталип жангы китаны автору интернационал иштеле ёсгенин эсгере, изданинга «Даа истока» деп бошдан аталмагыны айтканды.

Чертирге тийишлиди, тобешуу биз хар заманда керюрге юйренгенча койок эди. Бери сабиюле келгенликке, назмуланы ала угый, автор кеси окутуганды. Аны алай болурун жыйылгана тилегенди. Кыаручуга, манга да ол хычууну эди. Нек дегенде акь сёзю сойгенин себепли чыгышыны ким кыалай айтканына тынгылаган, тенгешдирген да сейрди.

Огарьди эсгертиленича, Владимир музыкантка да белгиледи. Ол Нальчикде биринчи вокал инструментти ансамбльден биринде - «Виронтодса» (70-чи жыл) - кыл кюбузуну болуп турганды. Ингри келгенде аны бу бергенден сора анга артаданмы водюргенде, китаны басмаларга болушамалыгына ырызлыктын билдиргени.

Ючюночю класда «Пичонская правда» газетге назмучукларын жиса», «Боборика», «Сонные воды» деген изданийлары бла белгиледи. Аны жазуучулук иши бла толусулай шагьрейле биледиле алачы арасында назмула, роман, халарла да болганыларын. Ала журналда, поэзия альманахында, газетде да басмалана тургандыла.

САУГЛАУ Айырмаланы атлар айтылганды

Кырал концерт залда «Кавказны ауазы» деген алыччы битеруюсы радиостанцияда хорлаганла саугалангандыла эм гала-концерт болганды. Бу фестиваль Чечени республиканы президентини, Росейни Жигити Ахмат хажни Кадьрохва аталып бардырыла. Форуму респу-

Хаджиланы Ибрагим бла Ислам Макоев.

«Эм алгы жыйылганды Ахмат хажни Кадьрохву юсюнден документли фильме кыаргандыла. Анда халкыны башчысы хар инсанга жашаууну сакларга жорюшени чертигенди. Ол Ата журтуну амырлык келпючюк не кыарууну, не биллимин аймаганды. «Жа-ланды Ахмат Кадьрохву жигитлигини хайырлануу Чечен Республика Росейде сакылганганды»,- дегенди авторла билдирди.

Усталкыга кертичлик ючюн диплома Лидия Хадьравага, Тамара Хадьновага, Зарема Джикавага, Маргарита Балавага берилгенди. Гала-концертеде Росейни кеп субъектленинде келген артисте усталкыларын кёргозткенди.

Алика Боготьрова, бликаны Миллет политика, тыш байламлыкка, басма эм информация министрлосу кыраиды, жылдан жылга анга кыатышан радиожурналистени саны кёбейип барды. Байрам халда фестивалында хорлаганланы саугалаууга КьМР-ни

Ислам Макоев дегенди авторла билдирди. Усталкыга кертичлик ючюн диплома Лидия Хадьравага, Тамара Хадьновага, Зарема Джикавага, Маргарита Балавага берилгенди. Гала-концертеде Росейни кеп субъектленинде келген артисте усталкыларын кёргозткенди.

БАСЫЛПАНЫ Марзият. Сууртла авторнудула.

